

21. Лях К.С. Німецькомовні колоністи Півдня України в мультинаціональному оточенні: проблема взаємодії культур (XIX – початок XX ст.). Дис... канд. істор. наук / К.С. Лях. – Донецьк, 2005. – 184 с.
22. Завьялов А.С. Протекционистская политика Петербурга и германо-российский таможенный договор / А.С. Завьялов // Вопросы германской истории. – Днепропетровск, 1998. – Том 2. – С.12-24.
23. Очерки истории немцев и меннонитов Юга Украины (конец XVIII – первая половина XIX в.) / С.И. Бобылева, Н.В. Бочарова, О.В. Безносова, Л.С. Тутик, Н.В. Осташева, С.В. Атаманенко: Под ред. С.И. Бобылевой. – Днепропетровск: Арт-Пресс, 1999. – 232 с.
24. Полное собрание законов Российской империи (далі ПСЗРИ). – Собрание I. – Т.XVI. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – 1135 с.
25. Державний архів Дніпропетровської області. – Ф.134. – Оп.1. – Спр.208.
26. ПСЗРИ. – Собрание I. – Т.XXVI. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – 895 с.
27. ПСЗРИ. – Собрание I. – Т.XXVIII. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – 1328 с.
28. Малиновский Л.В. Экономическое и социальное развитие колонистской деревни в Южной России в первой половине XIX в. / Л.В. Малиновский // Исторические записки. – 1983. – Том 109. – С.177-202.
29. Російський державний історичний архів. – Ф.383. – Оп.29. – Спр.232.
30. ПСЗРИ. – Собрание I. – Т.XXXI. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1830. – 944 с.
31. Свод законов Российской империи. – Т.XII. – Отд. II. – СПб., 1857. – 112 с.

**Беликова (Романюк) М. В. Таможенные тарифы на провоз и продажу имущества и товаров при иммиграции и эмиграции иностранных колонистов (1763-1842)**

*Статья посвящена вопросу о таможенных тарифах на провоз и продажу имущества и товаров при иммиграции и эмиграции иностранных колонистов в XVIII-XIX в.; изучению таможенных мероприятий правительства для предотвращения обмана со стороны переселенцев.*

**Ключевые слова:** иностранные колонисты, немцы, меннониты, иммиграция, эмиграция, таможенные тарифы.

**Belikova (Romanyuk) M. V. Customs rates on transportation and sale property and goods during foreign colonists' immigration and emigration (1763-1842)**

*The article is dedicated to the problem of customs rates on transportation and sale property and goods during foreign colonists' immigration in XVIII-XIX centuries; reserch customs government actions for prevention immigrfant's deception.*

**Key words:** foreign colonists, Germans, Mennonites, immigration, emigration, customs rates.

УДК: 94(477)“1767”:342.82

С. С. Дідик

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕПУТАТІВ ВІД ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ У ЗАКОНОДАВЧІЙ КОМІСІЇ 1767 Р.**

*Стаття висвітлює участь депутатів від Єлисаветградської провінції Новоросійської губернії у роботі Законодавчої комісії 1767 р., скликаній на виконання наказу імператриці Катерини II. Автор статті звернув увагу на участь у роботі Комісії тих депутатів, які були обрані населенням Єлисаветградської провінції, яке протягом 1753-1764 рр. проживало у межах Новослобідського козацького полку. Джерельною базою статті стали архівні матеріали та опубліковані документи.*

**Ключові слова:** Законодавча комісія 1767 р., Єлисаветградська провінція, Новоросійська губернія, Новослобідський козацький полк, депутати, пікінери, військові обивателі.

14 грудня 1766 р. був виданий Маніфест Катерини II, яким скликалася Комісія для розробки проекту нового Уложення [1, с.1092-1110]. Принципова особливість Законодавчої комісії 1767 р. полягала у способі її формування. У роботі комісії мали взяти участь представники всіх станів імперії, незалежно від чинів і достатку. Вперше місцеві спільноти та центральні урядові установи були зобов'язані скласти наказ обраному від себе депутатові. В обговоренні реформування законодавства Російської імперії уперше взяли участь представники населення українських земель [2, с.1].

Однак, як відзначає дослідниця Н. Сурева, реакція населення на визначений владою розклад виборів та запропоновану типове форму наказу депутатам, реакція самих депутатів на запропоновану діяльність у складі Комісії суттєво відрізнялося від того, що очікували ініціатори скликання законодавчої комісії. І навпаки, очікування простого народу, сподівання виборців та депутатів від роботи Комісії відрізнялися від планів організаторів [2, с.1]. Відбувся певний конфлікт очікувань, сподівань, прагнень та інтересів влади і народу. Вочевидь, влада сподівалася, що народ укаже на певні недоліки у існуючому законодавстві, допоможе у розробці конкретних законопроектів, щоб виправити такі хиби законодавства. Народ же зрозумів створення Комісії як можливість діалогу з владою через своїх депутатів, можливість донести свої

прохання і скарги напряму до російського престолу. Він сподівався, що влада його почує і відреагує на його прохання і потреби покращенням становища простого народу і виправленням несправедливості. Тим більше, що влада сама дозволила виборцям складати накази своїм депутатам, у яких потрібно було викласти усі свої «суспільні потреби та обтяження» [2, с.XVII].

Подібні сподівання і очікування покладало на діяльність Комісії і населення Єлисаветградської провінції Новоросійської губернії, яке також обрало і відправило своїх депутатів для роботи у Комісії. Автор статті звернув увагу на участь у роботі Комісії лише тих депутатів, які були обрані населенням Єлисаветградської провінції, яке протягом 1753-1764 рр. проживало у межах Новослобідського козацького полку.

Новослобідський полк – козацьке формування, яке проіснувало 11 років (1753-1764 рр.) на Правобережній Україні, на частині території «Задніпровських місць». У 1764 р. у зв'язку з кардинальними адміністративними реформами на Півдні України Новослобідський козацький полк і сусідня Нова Сербія були об'єднані у Новоросійську губернію (1764-1783). Територія колишнього Новослобідського полку була включена до складу Єлисаветградської провінції, а козацький полк було реорганізовано у пікінерний поселений полк, який згодом від назви провінції отримав назву Єлисаветградський пікінерний полк. Козацька старшина у своїй більшості перейшла на офіцерську службу в новоутворений полк. Козаків було переведено у пікінери, а ті, хто не бажав нести пікінерську службу, мали бути записані або до стану військових обивателів або селян [3, с.657-658].

Питання участі депутатів від колишніх новослободжан у діяльності Законодавчої комісії 1767 р. недостатньо висвітлено в історичній науці. Свого часу даної проблематики торкалися А. Флоровський [4, с.78-91], К. Гуслистий [5, арк.14-17], Н. Полонська-Василенко [6, с.29-51; 7, с.119], Н. Сурева [2, с.XVII]. Але дана проблематика не була для них предметом спеціального дослідження.

Більшість простого люду – колишні козаки, підпомічники і підсусідки, а тепер рядові пікінери, військові обивателі, селяни – були незадоволені своїм теперішнім соціальним статусом. Вони бажали повернення козацької служби і звичних для козаків порядків. З утворенням Законодавчої комісії вони побачили можливість прямого діалогу з владою і сподівалися донести до неї свої прохання. Свої сподівання на роботу Комісії покладали офіцери Єлисаветградського пікінерного полку та відставна козацька старшина Новослобідського полку.

Від Єлисаветградської провінції було дозволено обрати 7 депутатів. З цих 7 депутатів 3 – представляли інтереси колишніх старшин і козаків Новослобідського полку. А саме: підполковник В. Михалча – від офіцерства Єлисаветградського пікінерного полку, а також від відставних старшин Новослобідського козацького полку; пікінер М. Моренець – від пікінерів Єлисаветградського пікінерного полку; поселянин С. Мороз – від поселян Єлисаветградської провінції [2, с.5,17,19,24].

Згідно з наказом про скликання Комісії кожна з цих спільнот підготувала накази своїм депутатам, у яких були викладені усі «суспільні потреби і обтяження» і містилися пропозиції щодо їх усунення [2, с.XVII]. Кожен з обраних депутатів мав подати наказ у Комісію і відстоювати інтереси своїх виборців. Саме ці депутатські накази дають можливість побачити становище кожної категорії людності, з'ясувати їх сподівання, настрої, бажання, прагнення, проаналізувати їх погляди на ті чи інші процеси у суспільстві.

Проаналізувавши накази депутатам, було з'ясовано, що бажання і прагнення офіцерства Єлисаветградського пікінерного полку були діаметрально протилежними бажанням і прагненням більшості простого люду. У той же час, інтереси рядових пікінерів і поселян Єлисаветградської провінції по основним пунктам вимог збігалися.

Зі створенням Комісії офіцери Єлисаветградського пікінерного полку та відставні старшини Новослобідського козацького полку пов'язували свої сподівання і прагнення покращити своє матеріальне становище, закріпити свій новий соціальний статус, і, таким чином, захистити свої інтереси. Більшість офіцерів Єлисаветградського полку – це колишні старшини і сини старшин Новослобідського козацького полку. У 1764 р., з утворенням Новоросійської губернії, Новослобідський козацький полк був перетворений на пікінерний полк. Козацька старшина мусила реагувати на такі кардинальні зрушення. Вона прагнула закріпити і зберегти за собою і своєю родиною отримані від держави привілеї і земельні володіння, а також використати обставини, які склалися для подальшого збагачення і розширення своїх земельних статків. Оскільки у новоутвореній губернії саме військова служба гарантувала право володіти землею і залежним селянством, а також надавала ряд інших привілеїв, тому більша частина новослобідської козацької старшини вчасно зорієнтувалася, перейшла на службу в новоутворений Єлисаветградський пікінерний полк і отримала офіцерські чини [8, арк.7; 9, арк.2-3зв.; 10, с.1876-1879,1889,1895; 11, с.269]. Крім того, військова служба давала можливість козацьким старшинам отримати і дворянське достоїнство. Дехто з колишніх старшин подбав і про військову кар'єру своїх синів [12, арк.1-10; 3, арк.29зв.-32зв.].

Для представлення інтересів офіцерства Єлисаветградського пікінерного полку депутатом був обраний підполковник В. Михалча (був обозним у Новослобідському полку) [2, с.5]. З наказу В. Михалчі стають зрозумілі прагнення офіцерства Єлисаветградського пікінерного полку. А саме: бути зрівняним у правах з гусарськими полками і отримувати жалування.

В указі про створення Новоросійської губернії від 22 березня 1764 р. наголошувалося, що військовослужбовці пікінерного полку в мирний час жалування, мундиру і коней не отримують. Вони мали утримувати себе «из одной земли». Тобто, офіцери отримували рангову землю, на якій мали працювати робітники – рядові пікінери і військові обивателі (приписні) – це входило у їхні службові обов'язки. Але штат

полку залишався недоукомплектованим [14, с.83]. А офіцерські господарства занепадали, оскільки наявні у полку пікінери і військові обивателі «исправности никакой» не виявляли, ухилялися від робіт на офіцерських землях і прагнули повернути традиційну козацьку службу. Тому офіцери полку намагалися покращити своє матеріальне становище і отримувати фіксоване грошове утримання [2, с.5-7; 3, с.665-666]. У наказі своєму депутату офіцери висловили і інші побажання: рангова земля мала бути закріплена за військовослужбовцями полку (штаб-, обер-, унтер-офіцерами і рядовими) у вічне спадкове володіння з правом продажу; звільнити офіцерські господарства від постоїв; відставні офіцери мали сплачувати лише податок за землю і бути звільнені від інших повинностей; відставних старшин Новослобідського полку, які служили «добропорядочно», нагородити землею у вічне спадкове володіння зі сплатою земельних податків у казну; відмежувати для потреб полку лісові угіддя; скасувати оподаткування спиртних напоїв на території полку [2, с.5-7].

Також, штаб- та обер- офіцери Єлисаветградського пікінерного полку хотіли закріпити за собою і своїми синами дворянське достоїнство. Під час роботи Комісії депутат В. Михалча висловив свою пропозицію щодо правил отримання російського дворянства. Він пропонував надати дворянське достоїнство і дворянський герб особам, як російським підданам, так і іноземцям на службі у російських монархів, за умови служби у російській армії і отримання штаб- та обер- офіцерських чинів [2, с.244-245].

Наказ рядових пікінерів Єлисаветградського полку своєму депутату М. Моренцю містив зовсім інші вимоги. Спільними були лише вимоги щодо відмежування для потреб полку лісових угідь і скасування оподаткування спиртних напоїв на території полку. Пікінери просили скасувати на території полку податки з продажу худоби і дьогтю і не оподатковувати утримання млинів [2, с.17-19].

Пролунали прохання прирізати полку землі під пашні (пахоти) та сінокоси, оскільки в полку відчувався брак таких земель, і пікінери були змушені орендувати ці землі у сусідніх гусарських полках [2, с.17-19].

Центральним проханням у наказах пікінерів і більшій частини поселенців Єлисаветградської провінції було прохання повернути козацьку службу. В той же час, як офіцери Єлисаветградського полку у своєму наказі, навпаки, наголошували, що рядові пікінери бажать служити козаками «не для чого, як только для развратного свого життя и большего своевольства» [2, с.5]. Пікінери ж наголошували на тому, що вони є потомственными козаками, як і їх предки. А у 1764 році, коли було прийняте рішення про перетворення Новослобідського козацького полку на пікінерний полк, рядове козацтво було записане у пікінери без свого на те бажання. Тому пікінери наголошували, що вони і надалі не бажать відбувати пікінерську службу, а бажать «казачью службу нерегулярно без жалованья и мундира отправляют» [2, с.17-19].

У наказі від військовопоселенців і осадчих слобід Жовтого, Чорного гусарських і Єлисаветградського пікінерного полків також було висловлене прохання повернути козацьку службу. Всіх поселенців означених полків було поділено на категорії: «Елисаветградского пикинерного полку поселяне малороссийской нации»; «Жолтого гусарського полку слободі Онуфриевки поселяне малороссийской нации»; «вышедшие из Польши и поселившиеся Чорного и Жолтого гусарских полков в ротах и находящихся в дачах тех полков, государевых и осадческих слободах малороссийской нации люди» і «поселенные по ротам Чорного и Жолтого гусарских полков волоской и других нацей люди» [2, с.19-22]. Переважна більшість поселенців зазначених полків була українською. Саме ця українська більшість і добивалася повернення козацької служби. Лише іноземні переселенці – волохи, молдаване та інші, оселені у Жовтому і Чорному гусарських полках, прагнули служити гусарами у названих полках, а не поселенцями. Для чого просили додатково виділити землі [2, с.21].

У наказах також пролунали вже традиційні прохання скасувати на території Єлисаветградської провінції податки з продажу горілчаних напоїв, худоби, дьогтю, а також з утримання млинів. А поселенці Єлисаветградського пікінерного полку, як і рядові пікінери, внесли прохання прирізати полку землі під пашні (пахоти) та сінокоси, виділити лісові угіддя [2, с.19-21].

З самого початку утворення пікінерного полку рядові козаки, підсусідки і підпомічники не виявили масового бажання записуватися в пікінери і нести пікінерську службу, або ж бути приписаними до пікінерів і офіцерів військовими обивателями. Хоча людність заохочували всілякими обіцянками – незаможним обіцяли ґрунти, заможним – посади, довгий час полк залишався недоукомплектованим [5, арк.13-15,20; 15, арк.43в.].

Створення пікінерного полку загостило відносини між рядовими пікінерами і приписними з одного боку і офіцерством полку з іншого. Пікінери і приписні не бажали відбувати пікінерську службу, працювати на рангових землях офіцерів, чинили супротив і не виконували накази офіцерів. На непослух офіцерство відповідало посиленням утисків, які супроводжувалися зловживаннями.

У мирний час рядові пікінери, як і офіцери, не отримували грошового жалування, а у військові походи мали виступати зі своїм провіантом і фуражем для коней. В указі про утворення Новоросійської губернії пікінерам Єлисаветградського полку передбачалася лише видача грошей на провіант і фураж для коней в зимові місяці, а також виділення сукна для пошиття обмундирування [3, с.660-662,666]. А фактично солдати-пікінери мали утримувати себе за свій кошт і за кошт приписаних до них військових обивателів. Пікінери самі купували озброєння і спорядження. Також вони мали працювати на землях офіцерів [5, арк.17-18,22]. За таких обставин служба рядових пікінерів була вельми обтяжлива.

Гіршим від пікінерів був соціально-економічний стан військових обивателів. Військові обивателі, які не несли військової служби, не ходили у походи і звільнялися від податків на користь держави, були приписані (за що і дістали назву «приписные») до кожного пікінеру або офіцеру і мали обробляти його землю, надавати

гроші на купівлю амуніції і зброї. Фактично на приписних були перекладені обов'язки колишніх козацьких підпомічників і підсусідків. Приписні мешканці Єлисаветградського полку скаржилися на грошові побори і військові постої. Вони також мали надавати підводи, фураж і провіант російським військам [3, с.664; 16, с.30-35; 5, арк.17-18,22].

Проаналізувавши матеріальне становище офіцерства, рядового пікінерства і військових обивателів, стає зрозумілим, чому у рядових пікінерів і військових обивателів було так багато спільних інтересів. В той же час як офіцери пікінерного полку стояли осторонь інтересів простої людності.

Саме тому накази від офіцерів Єлисаветградського полку, від рядових пікінерів цього полку і від поселян Єлисаветградської провінції демонструють повне неспівпадіння інтересів у вирішенні такого питання, як повернення козацької служби. Офіцери Єлисаветградського полку побачили можливість отримати дворянське достоїнство, зрівнятися у правах та привілеях з офіцерами гусарських полків, закріпити за своїми родинами рангові маєтності. Тому вони не бажали повернення козацької служби і навіть не підіймали таке питання. І навпаки, рядові пікінери, військові обивателі і поселенці не бажали відбувати службу у пікінерному полку. Вони бажали повернути традиційну і звичну для них козацьку службу, яку вони відбували нерегулярно. Треба додати, що у козацькій службі згадані категорії населення не у останню чергу вбачали можливість покращити своє матеріальне становище.

В ході роботи Комісії, у серпні 1767 р., депутат від пікінерів М. Моренець подав чолобитну на ім'я імператриці. У цій чолобитній центральним було прохання – повернути козацьку службу для пікінерів Єлисаветградського пікінерного полку. Депутат наголошував, що колишні козаки Новослобідського полку не бажали служити пікінерами і бути підпорядкованими штаб- та обер-офіцерам, а хотіли «служити вашого імператорського величества Всеросійському престолу по примеру казачьих малоросійских полков» власним коштом. Для цього депутат просив повернути ті землі, які були забрані у козаків після утворення пікінерного полку. Також висловлювалося бажання, щоб за звичаєм у полку урядувала козацька старшина з заслужених осіб [2, с.203-205].

Бажання повернути козацьку службу висловлювала у наказі і українська поселянська людність Єлисаветградської провінції.

Така діяльність депутатів від пікінерів і поселян викликала неабиякий резонанс. У грудні 1767 р. генерал-майор О. Ісаков, управляючий Новоросійською губернією, звітував київському генерал-губернатору генерал-аншефу Ф. Воейкову про результати розслідування діяльності депутатів М. Моренця і С. Мороза.

У ході розслідування у ротах Виській, Орловській, Аджамській Єлисаветградського полку були знайдені листи від згаданих депутатів. У листах до своїх односельчан депутати висловлювали сподівання, що для них усіх питання вирішиться добре. С. Мороз в своїх листах просив прислати документи чи хоча б копії на володіння грунтами. М. Моренець писав, що пікінери “здесь не в моду”, виказував сподівання, що все буде по старому, тобто буде повернуто козацькі порядки. Просив також поширювати ці листи по інших слободах. Депутати призивали пікінерів і поселян не підкорятися наказам офіцерам, а надсилати до Москви чолобитні, у яких би вони описали усі кривди, які їм чинять офіцери, а також копії документів на право володіння землею. Депутати наголошували, що у своїх чолобитних вони мають підписатися козаками, а не пікінерами. Ознайомившись з листами депутатів, як зазначав генерал-майор О. Ісаков, пікінери “чинят упрямства и называются казаками”, тобто не підкоряються владі офіцерів, не виконують їх наказів [2, с.190-191; 5, арк.13-15; 20; 15, арк.4зв.].

Схожу діяльність розгорнув депутат від м. Кременчука та слободи Власівки Дніпровського пікінерного полку значковий товариш П. Денісов. Мешканці зазначених населених пунктів також покладали великі сподівання на Законодавчу комісію. У складеному наказі депутату П. Денісову висловлювалося бажання повернути козацьку службу і підпорядкувати Кременчук і Власівку Малоросійській Колегії, а не Новоросійській губернії [2, с.153-157].

Листи депутатів П. Денісова, М. Моренця, М. Мороза викликали заворушення у пікінерних полках. У 1767 р. заворушення відбувалися у Донецькому, Дніпровському, Луганському, частково Єлисаветградському пікінерних полках [5, арк.13-15; 20; 15, арк.4зв.]. Заворушення свідчили про небажання українського населення, колишніх козаків, підпомічників і підсусідків відбувати пікінерську службу і записуватися у пікінерні полки.

З метою припинення заворушень київський генерал-губернатор генерал Ф. Воейков у січні 1768 р. подав рапорт Сенату, у якому містилася пропозиція виключити зі складу Комісії депутатів П. Денісова, М. Моренця, М. Мороза, взяти їх під варту і повернути у свої полки для суду і проведення слідства [2, с.192-194].

На прикладі складених наказів депутатам і самої діяльності депутатів від Єлисаветградського пікінерного полку і Єлисаветградської провінції видно, яким сильним було небажання української людності служити у новоутворених пікінерних полках. Українська людність – колишні козаки, підпомічники і підсусідки, а тепер пікінери, військові обивателі, селяни, прагнули повернення козацьких традицій і звичної для них козацької служби. В той же час як верхівка пікінерного полку – штаб- та обер-офіцери, в минулому козацькі старшини і сини козацьких старшин, фактично зрадили інтереси простого народу, вчасно пристосувалися до ситуації, перейшли на офіцерську службу у новоутворений російський полк і у подальшому намагалися інкорпоруватися до дворянського стану Російської імперії.

### Джерела та література

1. Полное собрание законов Российской империи (далі – ПСЗ РИ). – Т. XVII. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. – 1137 с.
2. Степова Україна у Законодавчій комісії 1767 року / Упорядник Н. Сурева. Наук. ред. А. Бойко // Джерела з історії Південної України / Н. Сурева. – Т. 6. – Запоріжжя: ЗНТН. – 2008. – 336 с.
3. ПСЗ РИ. – Т. XVI. – СПб.: Печатано в Типографии 2 Отделения Собственной ЕИВ Канцелярии, 1830. – 1018 с.
4. Флоровский А. В. Состав Законодательной Комиссии 1767-1769 гг. / А. В. Флоровский. – Одесса, 1915.
5. Інститут рукопису Національної бібліотеки України (далі – ІР НБУ). – Ф. X. – Оп. 1. – Спр. 17255.
6. Полонська-Василенко Н. До історії першої Новоросійської губернії (1764-1776 рр.) / Наталія Полонська-Василенко // Запоріжжя XVIII ст. та його спадщина. – Т. 2. – Мюнхен: Дніпрова хвиля, 1965. – С. 40-56.
7. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року. / Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1995. – 608 с.
8. ІР НБУ. – Ф. IX. – Оп. 1. – Спр. 2171.
9. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 2-Ззв.
10. Эварницкий Д. И. Источники для истории запорожских казаков / Д. И. Эварницкий. – Владимир: Типо-литография Губернского правления, 1903. – Т. II. – 2108 с.
11. Шамрай С. До історії залюднення Степової України в XVIII ст. (Крилівщина и Лизаветчина) / Сергій Шамрай // Записи історично-філологічного відділу ВУАН. – 1929. – Кн. XXIV. – С. 207-302.
12. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВОУ). – Ф. 3806. – Оп. 1. – Спр. 11. – Арк. 1-10.
13. ІР НБУ. – Ф. V. – Оп. 1. – Спр. 471.
14. Скальковский А. Хронологическое обозрение Новороссийского края (1731–1823 гг.) / А. Скальковский. – Т. I. (1731–1794 гг.) – Одесса : Гор. тип., 1836. – 289 с.
15. ІР НБУ. – Ф. 42. – Спр. 15.
16. Швидько Г. К. Документи канцелярії Новоросійської губернії до історії Запорізької Січі напередодні її ліквідації / Г. К. Швидько // Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету: Південна Україна XVIII-XIX ст. – Вип. 3. – 1998. – С. 30-35.

#### **Дидык С. С. Деятельность депутатов от Елисаветградской провинции в Законодательной комиссии 1767 г.**

Статья освещает участие депутатов от Елисаветградской провинции Новороссийской губернии в работе Законодательной комиссии 1767 г., созванной по указу императрицы Екатерины II. Автор статьи обратил внимание на участие в работе Комиссии тех депутатов, которые были избраны населением Елисаветградской провинции, которое на протяжении 1753-1764 гг. проживало в пределах Новослободского козацкого полка.

**Ключевые слова:** Законодательная комиссия 1767 г., Елисаветградская провинция, Новороссийская губерния, Новослободский казачий полк, депутаты, пикинеры, войсковые обыватели.

#### **Didyk S. S. Activity of Elisavetgrad province deputies in the Legislative Commission in 1767**

The article deals with the participation of deputies from the Elisavetgrad province of the Novorosiysca province in work of the Legislative commission in 1767, convened on the decree of Empress Catherine II. The author of the article paid attention to participation in work of the Commission of those deputies, who were elected by the population of the Elisavetgrad province, that lived within bounds of the Novoslobidsciy cossack regiment during 1753-1764.

**Key words:** Legislative commission in 1767, the Elisavetgrad province, Novorosiysca province, Novoslobidsciy cossack regiment, deputies, pikemen, soldiery inhabitants.

УДК: 94(477.7):356/357-058.239:929 Ланжерон “1800/1825”

А. В. Хромов

## **ПОЛІТИКА О.Ф. ЛАНЖЕРОНА ЩОДО КОЗАЦТВА ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХІХ СТ.**

У статті на основі архівних та опублікованих матеріалів висвітлюється політика О.Ф. Ланжерона по відношенню до іррегулярних військових формувань півдня України. Визначається ставлення Новоросійського генерал-губернатора до різних груп козацтва.

**Ключові слова:** Південна Україна, О.Ф. Ланжерон, козаки.

Постать Олександра Федоровича Ланжерона тісно пов'язана з історією Південної України і, зокрема, з історією козацьких формування цього регіону. Він перебував на високих військових та цивільних посадах, знав про становище козацьких військ, а його позиція багато в чому визначала долю іррегулярних формувань Новоросійського краю. Наприкінці XVIII – початку XIX ст. одним з найактуальніших проблем, що мало вирішувати російське імперське та місцеве керівництво, було козацьке питання. Більш повне розуміння історії південноукраїнських козацьких військ неможливе без визначення ставлення місцевих керівників до козацького питання, в тому числі позиції О.Ф. Ланжерона.